

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เศรษฐกิจของประเทศไทยเมื่อก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 อาจกล่าวได้ว่าอยู่ในภาวะสมดุล คือ มีความสมดุลระหว่างความต้องการทางเศรษฐกิจกับขีดความสามารถในการสนองความต้องการนั้น แม้ว่าจะ เป็นภาวะสมดุลในระดับต่ำก็ตาม เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะว่ามีประชากรจำนวน 10 ล้านกว่าคนเท่านั้น ส่วนใหญ่เป็นชาวนาที่มีอาชีพทางการเกษตร มีขีดความสามารถในการผลิตอย่างเพียงพอในการสนองความต้องการพื้นฐานของชีวิต มีที่ดินสำหรับการเพาะปลูกที่ยังไม่จำกัดและค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ ทำให้มีความเหลือเฟือในด้านอาหารการกินและยังมีส่วนเกินส่งออกสู่ตลาดโลก เพื่อแลกเปลี่ยนกับสินค้าอุตสาหกรรมซึ่งจำเป็นสำหรับการครองชีพ ในขณะที่เดียวกับสินค้าออกที่สำคัญอื่น ๆ เช่น ยางพารา ติบุกและไม้สักก็ยังมีปริมาณและมูลค่าแลกเปลี่ยนที่ไม่เสียเปรียบในการค้าระหว่างประเทศ

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สภาวะความขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภคทำให้ประเทศไทยจำต้องมีนโยบายแลกเปลี่ยนผลิตผลทางการเกษตรและวัตถุดิบกับสินค้าอุตสาหกรรมต่างประเทศ สินค้าทางเกษตรรวมทั้งวัตถุดิบต่าง ๆ ของไทยสามารถจำหน่ายได้ราคาสูงมีมูลค่าเพียงพอจะแลกเปลี่ยนกับสินค้าอุตสาหกรรมจากต่างประเทศ ทำให้แนวความคิดในทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของไทยเบนออกไปอีกทางหนึ่ง อุดมการณ์ในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจก็ต้องสยบต่อนโยบายเศรษฐกิจที่มุ่งพัฒนาประเทศด้วยความช่วยเหลือจากต่างประเทศในด้านเทคนิค วิทยาการ เงินกู้ให้เปล่า อีกทั้งการเปิดประเทศให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรของไทยรวมทั้งแรงงานไทย ระบบอุตสาหกรรม

ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยก็เป็นระบบอุตสาหกรรมที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของต่างชาติ โดย
สิ้นเชิง (วิจิตรวงศ์ ณ บ่อมเพชร 2531, 1-2)

แนวโน้มของการพึ่งพาต่างประเทศในโครงสร้างของเศรษฐกิจไทยในปัจจุบันมองเห็นได้อย่างชัดเจน ในด้านการเกษตรประเทศไทยต้องอาศัยปัจจัยในการผลิตซึ่งมีมูลค่าสูงจากต่างประเทศเพิ่มขึ้น อันได้แก่ ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืชและเครื่องจักรกล เป็นต้น ในขณะที่ผลผลิตจากไร่นาต้องพึ่งตลาดภายนอกภายใต้เงื่อนไขการตลาดที่อยู่นอกเหนืออำนาจของประเทศไทยในด้านอุตสาหกรรม การผลิตต้องขึ้นอยู่กับเทคโนโลยี วัตถุดิบ พลังงาน ซึ่งอยู่เหนือขีดความสามารถของคนไทย ตลาดภายในประเทศก็ถูกรอบคลุมด้วยสินค้าต่างประเทศเกือบทั้งสิ้น ทั้งที่นำเข้ามาจากต่างประเทศและที่ประกอบหรือผลิตขึ้นภายในประเทศ ในด้านสาธารณูปการการขยายตัวและการปรับปรุงได้มุ่งพึ่งพาเทคโนโลยีและเงินทุนจากต่างประเทศ อันก่อให้เกิดภาวะหนี้สินแก่รัฐบาลที่เพิ่มขึ้นเป็นลำดับและส่งผลกระทบต่อฐานะการคลังและการเงินของประเทศไทยขอบเขตที่กว้างขวาง

การที่เศรษฐกิจของไทยต้องตกอยู่ในภาวะดังกล่าวนี้ อาจเนื่องมาจากการขาดกรอบความคิดและปรัชญา "การพึ่งตนเอง" ในนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ จึงเป็นความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่ควรเอาใจใส่ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติอย่างจริงจัง โดยเฉพาะเศรษฐกิจในชนบทซึ่งเป็นฐานรองรับระบบเศรษฐกิจของชาติ การพัฒนาประเทศจะถือว่าประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวขึ้นอยู่กับ การพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจในชนบท

การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบทมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลัก 3 อย่าง คือ คุณภาพของคน ชีตความสามารถทางเทคโนโลยีและระบบการผลิตและการตลาด ชีตความสามารถในการผลิตในชนบทควรอย่างยิ่งที่จะมุ่งสนองความต้องการในชนบทเอง เป็นอันดับแรกอย่างน้อยที่สุดในด้านอาหาร ซึ่งการพึ่งตนเองในด้านอาหารการกินนี้ก็คื ปัจจัยหลักในการรักษาภาวะสมดุลทางเศรษฐกิจของชนบทไทยในอดีต อย่างไรก็ตามแม้ว่าคนชนบทจะมีคุณภาพและชีตความสามารถ

ทางเทคโนโลยี แต่หากขาดระบบการผลิตที่มีประสิทธิภาพและการตลาดไม่เอื้ออำนวยแล้ว ก็เป็นการยากที่ชนบทจะพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ ในขณะที่เดียวกัน การฟื้นฟูสภาวะสมดุลทาง เศรษฐกิจก็ต้องอาศัยระบบการผลิต และการตลาดที่เหมาะสมจึงจะประสบความสำเร็จ (วิชิตวงศ์ ณ บ่อมเพชร 2531, 48-49)

การพึ่งตนเองทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ตลอดจนด้านสติปัญญาในระดับบุคคล ชุมชน และประเทศชาติจะเป็นจริงในทางปฏิบัติได้ก็โดยอาศัยกระบวนการทางการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน เข้าไปกระตุ้นและผลักดันให้เกิดเงื่อนไขการพึ่งตนเองขึ้นในระดับต่างๆ วิวัฒน์ชัย อรรถการ (ในโอวาท สุธนารักษ์ 2530: 25-26) ได้เสนอแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเองไว้ดังนี้

1. ปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศใหม่
2. รัฐต้องใจกว้าง ยอมให้ชุมชนที่หลากหลายมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและจัดการศึกษาเพื่อชุมชนนั้นเองบ้าง การจัดการศึกษาไม่ควรผูกติดกับระบบราชการมากนัก
3. ทบทวนปรัชญา นโยบาย แผนการศึกษาของชาติ หลักสูตร ตลอดจนการจัดการกระบวนการเรียนการสอน
4. ลดระดับการพึ่งพาความรู้ตะวันตก รู้จักประยุกต์เพื่อสร้างเสริมเพิ่มพูนความรู้ที่เป็นของตนเอง ฟื้นฟูส่งเสริมภูมิปัญญาไทยและของชาวบ้านต้องมีการปฏิรูประบบการศึกษาระดับอุดมศึกษาอย่างจริงจัง
5. ในระดับประถมศึกษา ต้องเป็นการศึกษาที่สมบูรณ์แบบในตัว โดยเด็กที่จบแล้วมีความสามารถนำความรู้ไปใช้พัฒนาอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวให้ได้ การศึกษาต้องสัมพันธ์กับชีวิตจริงในชุมชนโดยเฉพาะเขตชนบท โรงเรียนต้องเป็นแหล่งที่จะให้ทักษะชาวบ้านอันที่อยู่ร่วมกันในชุมชนชนบท ด้วยความร่วมมือช่วยเหลือกัน โรงเรียนในชนบทควรมีกิจกรรมทางเกษตรเพื่อให้เกิดการพึ่งตนเองหรือการมีเพียงพอทางเศรษฐกิจ ยิ่งไปกว่านี้หลักสูตรในโรงเรียนควรสะท้อนถึงความต้องการของชุมชนของท้องถิ่นในแต่ละแห่งแต่ละภาคที่ต่างกัน ควรให้ทักษะและความเชื่อมั่นแก่ผู้เรียน

สุนทร สุนันท์ชัย (ในวาท สุธนารักษ์ 2530: 86-103) ได้เสนอแนวปฏิบัติในการจัดการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเองไว้ดังนี้

1. ครูต้องสร้างความตระหนัก จิตสำนึก และทัศนคติในการพึ่งตนเองที่เกิดขึ้นในตัวนักเรียนเป็นอันดับแรก
2. พัฒนาวิธีสอนจากการชี้แนะ บอกเล่า เน้นความจดจำเป็นการให้คิดวิเคราะห์
3. กระจายอำนาจสู่ชุมชนท้องถิ่น หรือการยอมรับบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการศึกษาในโรงเรียน
4. ปรับหลักสูตร รายวิชา เนื้อหาให้สอดคล้องกับท้องถิ่น
5. จัดโครงการภาคปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นสภาพการพึ่งตนเอง และได้ปฏิบัติจนมีทักษะและความมั่นใจ

วาท สุธนารักษ์ (2533: 33-36) ได้เสนอบทบาทของครูประถมศึกษาในการฟื้นฟูศักยภาพของชุมชนชนบทให้เป็นชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองได้ดังนี้คือ

1. บทบาทในระดับห้องเรียน ได้แก่ ความพยายามที่จะประยุกต์หลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการชุมชน การสอนให้รู้ประวัติและสภาพปัญหาของชุมชน การสอนอาชีพท้องถิ่น การฝึกให้นักเรียนรู้จักวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชนและผลกระทบที่จะตามมา รวมทั้งหาแนวทางแก้ไขตามความเหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของนักเรียน การให้เด็กได้ฝึกงานในสถานประกอบการเพื่อจะได้คุ้นกับบรรยากาศการทำงานจริง ๆ และควรกระตุ้นให้เด็กได้ผลิตผลงาน เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ตนเองตั้งแต่ขณะที่เรียนอยู่ ประสบการณ์เช่นนี้ จะกระทำให้เด็กเกิดความมั่นใจในการประกอบอาชีพหลังจากจบการศึกษาอีกด้วย

2. บทบาทในระดับโรงเรียน บทบาทด้านนี้ได้แก่ ความพยายามที่จะให้โรงเรียนเป็นหน่วยผลิตและบริโภคในตัวเองให้มากที่สุด ฝึกให้นักเรียนรู้จักพึ่งตนเองทั้งในด้านการผลิตบริโภคและการตลาด โดยพยายามกระทำในรูปแบบที่ครบวงจร กิจกรรมที่ดำเนินการในระดับนี้ได้แก่ การจัดทำโครงการเลี้ยงสัตว์ โครงการปลูกพืชต่าง ๆ โครงการไร่นาสวนผสม โครงการหมู่บ้านสหกรณ์นักเรียน

โครงการอาหารกลางวันแบบพึ่งตนเอง โดยใช้นิผลจากโครงการเกษตรต่างๆ
ในโรงเรียนมาเป็นวัตถุดิบ โครงการสหกรณ์ร้านค้า โครงการประชาธิปไตยใน
โรงเรียน เป็นต้น

ประเด็นเกี่ยวกับการพึ่งตนเองของบุคคลนั้น การวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูป
การศึกษาเมื่อปี พ.ศ. 2517 ซึ่งมีความคิดที่จะให้การศึกษาเป็นการศึกษาเพื่อชีวิต
และสังคม จึงได้กำหนดจุดมุ่งหมายเกี่ยวกับการพึ่งตนเองของระดับบุคคลตอนหนึ่ง
ไว้ว่า

"การที่บุคคลจะดำรงชีวิตในสังคมโดยไม่เป็นภาระแก่ผู้อื่นแล้ว ยังอาจ
บำเพ็ญคุณประโยชน์แก่สังคมโดยส่วนรวมได้ด้วยนั้น อย่างน้อยต้องมีความสามารถ
ในการประกอบภาระงานอันก่อให้เกิดผลผลิตเป็นปัจจัยสำหรับการดำรงชีวิตในสังคม
จึงต้องมีกระบวนการเสริมสร้างความสามารถในการประกอบอาชีพที่เกิดขึ้นใน
สมาชิก โดยอาศัยทั้งรากฐานความรู้และประสบการณ์ที่มนุษย์ได้สะสมกันมา กับที่
ได้สร้างสรรค์พัฒนาขึ้นมาใหม่ตามความต้องการของสังคมปัจจุบัน"

"ฉะนั้นการศึกษาที่พึงประสงค์จะต้อง เป็นการศึกษาที่เสริมสร้างความรู้
ความคิด ทักษะ และทัศนคติให้คนไทยได้รู้จักชีวิต เข้าใจสังคม และสิ่งแวดล้อมอัน
ตนมีส่วนร่วมอยู่ แล้วนำความรู้ความเข้าใจมาใช้แก้ปัญหาและเสริมสร้างชีวิตและ
สังคมให้ดีขึ้นโดยกลมกลืนกับธรรมชาติ" (เจื้อจันท์ จงสถิตอยู่, ในโอวาท
สุทธนารักษ์, บรรณาธิการ 2530: 136)

จากข้อความดังกล่าว จะเห็นว่า ในการปฏิรูประบบการศึกษาได้
พยายามเน้นการพัฒนาตนเอง เพื่อให้ดำรงตนได้ในสังคม มีความรู้ความสามารถ
ประกอบอาชีพได้ โดยนัยนี้อาจหมายความว่า บุคคลสามารถจะพึ่งตนเองได้
และนำความรู้ความสามารถไปช่วยพัฒนาสังคมด้วย

เมื่อมาพิจารณาแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ซึ่งร่างขึ้นโดยได้
รับอิทธิพลจากการปฏิรูประบบการศึกษา ได้ระบุถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษาไว้
บางประการดังนี้

"ให้มีความรับผิดชอบต่อชาติ ท้องถิ่น ต่อครอบครัว และต่อตนเอง"

"ให้มีความขยันหมั่นเพียร มีความสามารถในการประกอบอาชีพและจับจ่ายใช้สอยอย่างประหยัด ตลอดจนการร่วมมือกันประกอบกิจการและธุรกิจต่าง ๆ โดยชอบด้วยกฎหมาย"

นอกจากนี้ ในหมวดที่ว่าด้วยระบบการศึกษา ได้กล่าวถึง การจัดการศึกษาไว้ว่า

ให้การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษาจัดเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้มีประโยชน์ครบถ้วนในทุกระดับ เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษาแต่ละระดับสามารถดำรงชีพได้ด้วยคามมั่นใจในความรู้ความสามารถของตนเอง

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ได้จัดมวลประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ไว้ 5 กลุ่มประสบการณ์ เมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์เฉพาะของแต่ละกลุ่มประสบการณ์ กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพเป็นกลุ่มประสบการณ์ที่มุ่งสร้างเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ค่านิยมและนิสัยรักการทำงาน และเป็นพื้นฐานแก่ผู้เรียนในการประกอบอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งให้มีความขยัน อดทน ประหยัด ซื่อสัตย์ พึ่งตนเอง มีวินัย และมุ่งทำงานให้ได้ผลสำเร็จตามจุดประสงค์ แสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ รู้จักปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ เกี่ยวกับการประกอบอาชีพสามารถนำความรู้และประสบการณ์จากกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรไปใช้เป็นพื้นฐานในการทำงานและประกอบอาชีพตามควรแก่วัย และความสามารถได้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2525: 297)

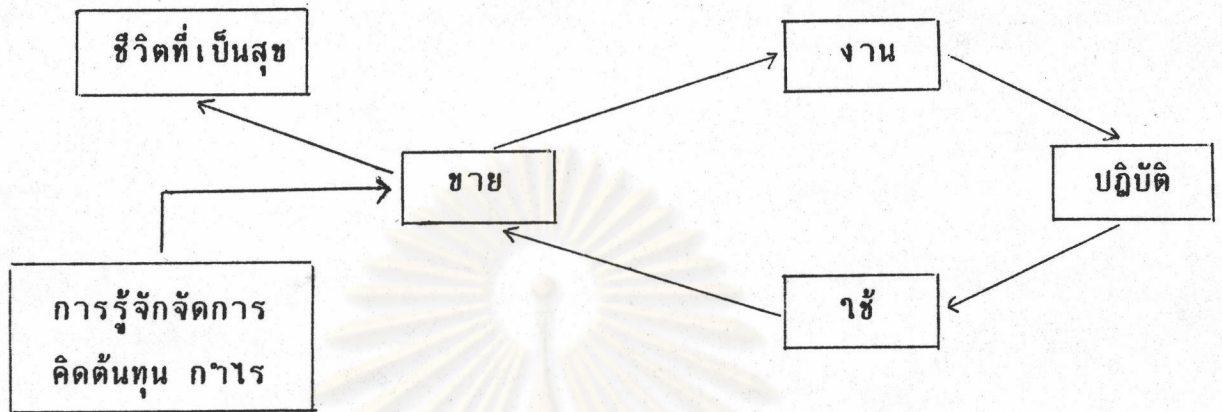
เมื่อพิจารณาจุดประสงค์เฉพาะของงานแต่ละงานในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ พบว่าจุดประสงค์เฉพาะของงานบ้าน ข้อที่ 1 กำหนดไว้ว่า เพื่อปลูกฝังนิสัยให้รักการทำงาน ประหยัด อดทน รู้จักพึ่งตนเอง และขยันหมั่นเพียรในงานบ้าน

จุดประสงค์เฉพาะของงานเกษตร ข้อที่ 4 เพื่อให้หน้าความรู้ทางการเกษตรที่ได้รับจากโรงเรียนไปพัฒนาครอบครัวและท้องถิ่นของตน

จุดประสงค์เฉพาะของงานประดิษฐ์ ข้อที่ 4 เพื่อรู้จักประดิษฐ์งานที่สามารถจะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เพื่อเป็นแนวทางในการเพิ่มพูนรายได้

จากการศึกษาจุดประสงค์เฉพาะของหลักสูตรกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 รวมทั้งการศึกษาแนวคิดในการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองของบุคคลและชุมชนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมทั้งการเคลื่อนไหว และการเรียกร้องของนักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น โครงการศึกษาทางเลือกการพัฒนาสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับกลุ่มศึกษาปัญหาและทิศทางการศึกษาไทย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ร่วมกับสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (โหวท สุธนารักษ์ 2531: 2) ที่ได้จัดให้มีการสัมมนาเพื่อแสวงหาความชัดเจนในยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองอย่างต่อเนื่อง จากการศึกษารายละเอียดของเอกสารต่าง ๆ ดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยสรุปแนวคิดหลักการในการพึ่งตนเองเป็น 2 ระดับคือ ระดับบุคคลและระดับสังคมได้ดังนี้คือ การพึ่งตนเองระดับบุคคลคือ การสามารถคิดตัดสินใจได้ด้วยตนเองและสามารถประกอบอาชีพโดยไม่เป็นภาระแก่ผู้อื่นและสังคม ถ้าทุกคนทำได้ก็จะให้สังคมของประเทศนั้นเป็นสังคมที่พึ่งตนเองได้ โดยเฉพาะสังคมในชนบทซึ่งต้องพัฒนาเน้นหนักเป็นพิเศษ โดยการฟื้นฟูสภาวะสมดุลของระบบการผลิตกับตลาด เพื่อส่งผลให้ชนบทเป็นแหล่งประกอบอาชีพที่มั่นคงต่อไป ดังนั้นการพึ่งตนเองในที่นี้จึงมีคำมาเกี่ยวข้อง 3 คำคือ การผลิต การบริโภค และการตลาด จากแนวคิดดังกล่าวผู้วิจัยได้นำเป็นแนวคิดในการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพเพื่อส่งเสริม การพึ่งตนเองว่าควรกระทำที่ครบวงจร คือ รู้จักผลิตผลให้เหมาะสมกับท้องถิ่น บริโภคผลผลิตที่คุ้มค่า และจัดการตลาดกับผลผลิตนั้นได้ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้มีความสอดคล้องกับแผนภูมิแสดงวงจรของวิชาอาชีพที่หน่วยศึกษานานาชาติ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2532: 4) ได้เสนอไป

แผนภูมิแสดงวงจรของอาชีพ
แสดงวงจรของงานอาชีพอย่างหนึ่งอย่างใด

แผนภูมิดังกล่าวนี้แสดงขั้นตอนการสอนวิชาชีพที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิต สำหรับท้องถิ่นชนบทในกลุ่มประสบการณ์พิเศษ ซึ่งเรียนในสิ่งที่สืบเนื่องจากการ เรียนในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ อาจจะเป็นงานใหม่หรืองานเก่าแต่เน้นราย ละเอียดมาขยายเนื้อหา กิจกรรมที่กว้างขวางลึกซึ้ง จนกระทั่งผู้เรียนสามารถ นำความรู้และแนวปฏิบัติไปประกอบอาชีพในการดำรงชีวิตอันสงบสุขได้ มีขั้นตอน สำคัญสรุปโดยสังเขปดังนี้

1. งาน คือ ผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการจัดกระทำ โดยมีขั้นตอนดังนี้
 - 1.1 การวางแผน ครูและนักเรียนร่วมกันปรึกษาเรื่องงานที่จะ ทำ โดยศึกษาข้อมูลของงานในด้านความเหมาะสมของงานกับท้องถิ่น ความต้อง การของตลาด วัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ งบประมาณ ฯลฯ แล้วตัดสินใจเลือกงานที่จะทำ
 - 1.2 การจัดการ แบ่งหน้าที่หรือมอบหมายหน้าที่ เช่น ใครเป็น หัวหน้า ใครเป็นเลขาและฝ่ายแต่ละฝ่าย เช่น ฝ่ายจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ฝ่ายสถานที่ ฝ่ายผลิต ฝ่ายจัดจำหน่าย ฝ่ายบัญชี ฯลฯ
2. ปฏิบัติ ลงมือปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้เกิดผล ผลิตที่มีคุณภาพสูงสุดและมากด้วยปริมาณ
3. นำไปใช้หรือบริโภค เมื่อผลิตแล้วผู้ผลิตนำไปรับประทานหรือนำ ไปขายให้เกิดประโยชน์แก่ตน ครอบครัวและท้องถิ่นต่อไป

4. การนำไปขายหรือการตลาด ในการผลิตงานแต่ละครั้ง นักเรียนต้องรู้จักวิธีที่จะนำผลผลิตออกจำหน่าย โดยนักเรียนต้องคิดต้นทุน กวาร์ และกำหนดราคาขายเป็น และเมื่อจำหน่ายผลผลิตได้หมดแล้ว ต้องหักเงินไว้เป็นทุนสำหรับใช้ในการผลิตงานครั้งต่อไป

ถ้าครูสามารถจัดประสบการณ์กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพให้นักเรียนได้ปฏิบัติครบขั้นตอน แน่ใจว่านักเรียนจะเป็นบุคคลที่พึ่งตนเองและเป็นที่พึ่งของครอบครัวในอนาคตได้ และมีชีวิตที่เป็นสุข

การพัฒนาประเทศจะบรรลุเป้าหมายอย่างแท้จริงนั้นต้องพัฒนาชนบทควบคู่กันไปด้วย เพราะการพัฒนาชนบทเป็นส่วนสำคัญยิ่งของงานพัฒนาประเทศ แม้ว่ารัฐบาลทุกยุคสมัยจะเห็นความสำคัญ ความเป็น และได้พยายามพัฒนาประเทศและชนบทให้เจริญก้าวหน้า แต่ผลจากการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาปรากฏชัดว่า การขยายตัวทางเศรษฐกิจนั้นไม่สม่ำเสมอทุกพื้นที่ เกิดปัญหาช่องว่างและความเหลื่อมล้ำในฐานะ รายได้ระหว่างภาคและระหว่าง เขตชนบทกับเขตเมือง และพบว่าชาวชนบทซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังประสบกับปัญหาความยากจนและความล้มเหลว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ม.ป.ป. : 357-358)

เมื่อสภาพของผลการพัฒนาชนบทที่ผ่านมาเป็นเช่นดังกล่าว รัฐบาลจึงเห็นความจำเป็นในการแก้ปัญหา โดยพยายามหาแนวทางและวิธีการปฏิบัติที่จะให้ประชาชนชนบทสามารถช่วยเหลือตนเองและชุมชนได้อย่างแท้จริง เพื่อให้การดำเนินการพัฒนาชนบทและชนบทพื้นที่ยากจนบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย รัฐบาลจึงได้กำหนดแผนงานโครงการที่ต้องดำเนินการตามแผนพัฒนาชนบทพื้นที่ยากจน โดยให้ 4 กระทรวงหลัก คือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงมหาดไทยรับผิดชอบ

โครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน (กศ.พช) เป็นโครงการหนึ่งของกระทรวงศึกษาธิการที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติรับผิดชอบดำเนินงานในพื้นที่เป้าหมายหรือพื้นที่ยากจนใน 38 จังหวัด

โดยใช้โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดปีละ 300 โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคนในชนบทยากจนให้พึ่งตนเองได้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2529: 3) ซึ่งกำหนดวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานให้สอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 ไว้ดังนี้

1. เพื่อจัดโรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคนให้พึ่งตนเองได้ โดยพนักงาคลังส่วนราชการและองค์กรเอกชน ตามแนวทาง 8 ข้อคือ

1.1 ปรับปรุงการเรียนการสอน ให้นักเรียนนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตนเองและสังคม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตได้

1.2 ส่งเสริมให้ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถดำเนินการสำรวจสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการพัฒนาคนและทรัพยากรที่มี เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นของชุมชนในโรงเรียนรับผิดชอบ

1.3 พัฒนาบุคลากรในท้องถิ่นให้มีความรู้ความเข้าใจ ให้เกิดความตระหนักและยอมรับความเป็นในการพัฒนาชุมชนโดยการพึ่งตนเอง

1.4 คัดเลือกและพัฒนาผู้นำที่มีความซื่อสัตย์ เสียสละ และมีคุณสมบัติของนักพัฒนา เพื่อจะได้ช่วยพัฒนาคนในหมู่บ้านโดยการทำเป็นตัวอย่าง

1.5 ให้การศึกษาแก่ประชาชนทั้งในระบบและนอกระบบ โรงเรียนในด้านอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

1.6 ปรับปรุงโรงเรียนประถมศึกษาให้เป็นศูนย์กลาง ตลอดจนบริการด้านวิชาการและอาชีพเพื่อพัฒนาชนบท

1.7 ปรับปรุงโรงเรียนให้เป็นศูนย์กลางส่งเสริมกีฬา นันทนาการ ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น

1.8 ปรับปรุงโรงเรียนประถมศึกษาให้เป็นแหล่งข่าวสาร เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน

2. เพื่อเตรียมนักเรียนที่ไม่มีโอกาสศึกษาต่อ ให้มีความรู้ความสามารถในด้านกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพที่เหมาะสมตามสภาพท้องถิ่นและครบวงจร

3. เพื่อระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาสนับสนุน

4. เพื่อติดตามผลและนำผลงานที่ดีเด่นของโรงเรียนในโครงการ

กศ.พช. มาใช้ประโยชน์โดยเน้นกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพเป็นพิเศษ

5. เพื่อระดมความคิดและแนวทางในการพัฒนาชนบททุกรูปแบบมาใช้ ในการพัฒนาคนของแต่ละท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2527: 6)

กล่าวโดยสรุป โครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน (กศ.พช.) เป็นโครงการที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติมอบหมายให้โรงเรียนประถมศึกษาในพื้นที่มีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความรู้ ความชำนาญด้านอาชีพทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน โดยให้แพร่หลายจาก โรงเรียนไปสู่บ้าน เพื่อให้คนในชุมชนสามารถประกอบอาชีพได้เหมาะสมกับท้องถิ่น เมื่อบุคคลในท้องถิ่นพึ่งตนเองได้พวกเขาเหล่านั้นก็จะ ได้มีต้องอพยพละทิ้งไร่นามา ทำงานที่ทั้งในและนอกประเทศจะได้อยู่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นของตนให้เจริญก้าวหน้าสืบต่อไป

จังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการดำเนินงานในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ แบ่งเขต การปกครองออกเป็น 20 อำเภอ 3 กิ่งอำเภอ แต่ละอำเภอมีสภาพภูมิศาสตร์ สภาพความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพแตกต่างกัน ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ร้อยละ 62 ไม่ได้ศึกษาต่อต้องออกไปทำงาน เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครราชสีมา 2533: 2) แต่จากการวิจัยของอุดมชัย ชอมขุนทด (2530: บทคัดย่อ) เรื่อง "การนำประสบการณ์การเรียนรู้กลุ่มการเรียนรู้และพื้นฐานอาชีพไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาที่ไม่ได้ศึกษาต่อจังหวัดนครราชสีมา" ปรากฏว่า โดยเฉลี่ยแล้วผู้สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาที่ไม่ได้ศึกษาต่อ นำ ประสบการณ์จากการเรียนรู้กลุ่มการเรียนรู้และพื้นฐานอาชีพไปใช้ในชีวิตประจำวันอยู่ในระดับน้อย ผลนี้อาจเกิดจากหลายสาเหตุ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา การจัดประสบการณ์การเรียนรู้การสอนกลุ่มการเรียนรู้และพื้นฐานอาชีพ เพื่อส่งเสริม การพึ่งตนเอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโครงการการศึกษาเพื่อ พัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน ซึ่งเน้นในด้านการสอนวิชาชีพให้ครบวงจรตาม สภาพท้องถิ่นที่ทำให้นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียน และเมื่อเรียนจบไปแล้วยังมี อาชีพที่เหมาะสมกับวัยและสภาพท้องถิ่นด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการประถม

ศึกษาแห่งชาติ 2530: 18) เพื่อจะได้เป็นข้อมูลมาปรับปรุงและสร้างแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้การสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ให้ครบวงจรและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้การสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพเพื่อส่งเสริมการพึ่งตนเองสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้การสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพเพื่อส่งเสริมการพึ่งตนเองสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน จังหวัดนครราชสีมา

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้การสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพเพื่อส่งเสริมการพึ่งตนเองสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน จังหวัดนครราชสีมา ทั้งประสบการณ์การเรียนรู้สอนงานบ้าน งานเกษตร งานประดิษฐ์ และงานช่าง ซึ่งแต่ละงานจะถามครอบคลุมด้านต่าง ๆ ดังนี้

การใช้หลักสูตรและการปรับหลักสูตร

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

การวัดผลและการประเมินผล

ปัญหาและข้อเสนอแนะ

2. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 107 คน และครูผู้สอนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 321 คน ในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน จังหวัดนครราชสีมา

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ และผ่านการทดลองใช้กับครู และผู้บริหารที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับตัวอย่างประชากร และนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม ถือว่ามีคุณภาพและมีความครอบคลุมในรายละเอียดต่าง ๆ สามารถบ่งชี้ถึงสภาพการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ เพื่อส่งเสริมการพึ่งตนเองสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน จังหวัดนครราชสีมา
2. ข้อมูลที่ได้รับจากแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ถือว่าเป็นข้อมูลที่ตัวอย่างประชากรทุกคนตอบด้วยความเต็มใจและเป็นจริงทุกประการ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การจัดประสบการณ์การเรียนการสอน หมายถึง การจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรม ทักษะ เจตคติ ลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ที่โรงเรียนต้องการให้บังเกิดในตัวเด็กโดยถ่ายทอดผ่านกระบวนการเรียนการสอนและการบริหาร

กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ หมายถึง กลุ่มประสบการณ์หนึ่งในมวลประสบการณ์ 5 กลุ่ม ของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ประกอบด้วยงานบ้าน งานเกษตร งานประดิษฐ์และงานช่าง

การพึ่งตนเอง หมายถึง ความสามารถในการช่วยตนเองในเชิงเศรษฐศาสตร์ กล่าวคือ รู้จักคิด ตัดสินใจเลือกผลิตงานที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น และนำผลผลิตนั้นไปใช้หรือจำหน่ายเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตนและครอบครัว

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้การสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ เพื่อส่งเสริมการพึ่งตนเอง หมายถึง การจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรม ทักษะ เจตคติ และลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ในงานบ้าน งานเกษตร งานประดิษฐ์และงานช่าง ที่ทำให้ผู้เรียนมีความคิด ตัดสินใจเลือกผลิตงานที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น และนำผลผลิตนั้นไปใช้หรือจำหน่ายเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตนและครอบครัว

กระบวนการผลิต หมายถึง การกระทำให้เกิดสิ่งของ สินค้าหรือบริการ จากการเรียนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ เพื่อสนองความต้องการของนักเรียน และตลาด

การบริโภค หมายถึง การรับประทานหรือการใช้ประโยชน์จากสิ่งของ ที่ผลิตจากการเรียนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ

การตลาด หมายถึง ภาวะการซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนผลผลิตที่เกิดจากการเรียนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ มีการกำหนดราคาขายเป็นโดยคิดจากต้นทุนและกำไร และหักเงินไว้เป็นทุนในการผลิตครั้งต่อไปด้วย

ครูผู้สอน หมายถึง ครูผู้สอนงานบ้าน งานเกษตร งานประดิษฐ์ และงานช่าง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน จังหวัดนครราชสีมา

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่หรือผู้อำนวยการ ที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน จังหวัดนครราชสีมา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ได้ทราบถึงสภาพ และปัญหาในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้การสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ เพื่อส่งเสริมการพึ่งตนเองสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน จังหวัดนครราชสีมา

2. เป็นแนวทางให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยไปใช้ปรับปรุงการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการพึ่งตนเองในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการ ปรับปรุงหลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพให้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย